een santeon ziekenhuis

Methotrexaat (MTX) bij sarcoïdose

Methotrexaat (MTX) is een geneesmiddel dat als doel heeft de activiteit van sarcoïdose te verminderen. Het onderdrukt de ziekte en vermindert daardoor de klachten.

MTX behoort momenteel tot 1 van de meest effectieve middelen bij de behandeling van diverse reumatische ziekten, met name bij reumatoïde artritis (RA) en artritis psoriatica. Ook bij sarcoïdosepatiënten heeft de behandeling met MTX goede resultaten opgeleverd.

Meer over MTX

MTX heeft niet meteen effect. Na zo'n 6 tot 10 weken merkt u dat het begint te werken. Daarom wordt soms in het begin geadviseerd om naast MTX andere ontstekingsremmende middelen te gebruiken (bijvoorbeeld prednison).

MTX kan worden toegediend in de vorm van tabletten of injecties. Als het bij u goed blijkt te werken, kunt u dit middel vele jaren gebruiken. Uw arts bespreekt met u hoe lang, in welke vorm en met welke dosering u dit medicijn krijgt voorgeschreven.

Voorbereiding

Bloedcontrole

Voordat u start met MTX wordt eerst een aantal onderzoeken verricht als uitgangswaarde om het effect van de behandeling later goed te kunnen beoordelen. Het is belangrijk om regelmatig uw bloed te laten controleren, waardoor eventuele bijwerkingen (lever-, nierfunctiestoornis, afwijkende aanmaak van bloedcellen) vroegtijdig kunnen worden opgespoord. Houdt u zich daarom goed aan de afspraken voor bloedcontrole: de eerste keer na 2 weken, hierna bij elke controle. We adviseren u om uw bloed te laten prikken kort voor inname van MTX (bijvoorbeeld 1 dag van tevoren).

Gebruik bij kinderwens

Methotrexaat kan de vorming van ei- en zaadcellen nadelig beïnvloeden. Bovendien is het bekend dat het gebruik van dit medicijn tijdens de zwangerschap aanleiding kan geven tot miskramen en aangeboren afwijkingen. Het is daarom dan ook absoluut noodzakelijk om tijdens de behandeling met MTX te zorgen voor betrouwbare anticonceptie. Indien u een kinderwens heeft, overleg dit dan eerst met uw behandelend arts. Dit geldt ook voor mannen.

Gebruik bij borstvoeding

In de periode dat u borstvoeding geeft, mag geen MTX gebruikt worden.

Behandeling

Startdosis

De startdosis is in principe 10 mg per week, aan de hand van bloedonderzoek zal het medicijn worden opgehoogd in stappen van 2,5 mg per 2 weken naar meestal 15 mg per week.

Methotrexaat in tabletvorm

MTX is beschikbaar in tabletten van 2,5 mg of 10 mg. Om de kans op bijwerkingen zo klein mogelijk te maken slikt u de tabletten slechts 1 dag per week. U heeft hierbij een aantal mogelijkheden:

- u slikt alle tabletten in 1x;
- u slikt de tabletten verdeeld over de dag, bijvoorbeeld 3 tabletten 's morgens en 3 tabletten 's avonds;
- u slikt de tabletten binnen een tijdsbestek van 24 uur, bijvoorbeeld:
  - 2 tabletten op woensdagavond om 20.00 uur
  - 2 tabletten op donderdagochtend om 08.00 uur
  - 2 tabletten op donderdagavond om 20.00 uur

Als het aantal tabletten verhoogd wordt, dan blijft u het gekozen schema volgen en slikt u bijvoorbeeld op de afgesproken tijdstippen 5 tabletten in plaats van 4 tabletten.

U kunt de tabletten het beste tijdens de maaltijd met water innemen. MTX mag u **niet** met melk innemen.

Methotrexaat injecties

Als u MTX in de vorm van een injectie krijgt voorgeschreven, bestaat de behandeling uit 1 injectie per week. Deze wordt onder de huid (subcutaan) toegediend. Bijvoorbeeld de praktijkassistente van de huisarts kan u leren hoe u uzelf deze injectie kunt geven.

Nazorg

Foliumzuur tegen bijwerkingen

Foliumzuur (een vitamine) vermindert de kans op bijwerkingen van methotrexaat. Daarom krijgt u dit middel ook voorgeschreven. In eerste instantie 1x per week 1 tablet (5 mg). Deze kunt u 24 uur na de MTX innemen, dus nooit op dezelfde dag als de inname van de MTX. Bij MTX 15 mg wordt de foliumzuur verhoogd naar 10 mg per week.

Mogelijke bijwerkingen

Bij het gebruik van MTX kunnen soms bijwerkingen ontstaan. Deze zijn bijna altijd van voorbijgaande aard na het verlagen van de dosis. Het komt zelden voor dat u definitief met het middel moet stoppen.

Voorkomende bijwerkingen zijn:

- Maag-/darmklachten, zoals misselijkheid, diarree, vol gevoel in de buik, irritatie of ontsteking van het mondslijmvlies.
- Afwijkende leverwaarden. Hier merkt u meestal niets van, maar dit blijkt uit de regelmatige bloedcontroles. Zo nodig zal de dosis MTX worden aangepast, maar meestal is het een stoornis van voorbijgaande aard.

Minder vaak voorkomende bijwerkingen:

- Stoornis in de aanmaak van witte bloedlichaampjes en/of bloedplaatjes door remming van het beenmerg. De gevolgen daarvan kunnen zijn: koorts, infecties en spontane blauwe plekken.
- Kortademigheid, hoesten en koorts ten gevolge van mogelijke overgevoeligheid voor MTX.

Zelden voorkomende bijwerkingen:

- haaruitval;
- huiduitslag;
- hoofdpijn;
- duizeligheid;
- depressieve gevoelens;
- verandering van de nierfunctie (meestal door combinatie met andere medicijnen, onder andere plastabletten);
- verhoogde vatbaarheid voor infecties.

Als bij u 1 of meer van de genoemde klachten of andere lichamelijke veranderingen optreden, neem dan contact op met uw (behandelend) arts of de ILD-verpleegkundige.

Contact opnemen

Heeft u na ontslag dringende vragen? Neem dan gerust contact met ons op.

Tot 24 uur na ontslag

- Tijdens kantooruren met de poli Longgeneeskunde, T 088 320 14 00 (tel:0883201400).
- Buiten kantooruren met de Spoedeisende Hulp, T 088 320 33 00 (tel:0883203300).

Na 24 uur na ontslag

- Tijdens kantooruren met de poli Longgeneeskunde, T 088 320 14 00 (tel:0883201400).
- Buiten kantooruren met de huisartsenpost in uw regio.

Expertise en ervaring

Het ILD Expertisecentrum van het St. Antonius Ziekenhuis is het oudste en grootste centrum van Nederland dat gespecialiseerd is in de behandeling van interstitiële longziekten (ILD). Het centrum is nationaal en internationaal erkend als expertisecentrum op het gebied van (zeer) zeldzame longziekten, zoals longfibrose (https://www.antoniusziekenhuis.nl/node/4046), LAM (https://www.antoniusziekenhuis.nl/node/3814), PAP (https://www.antoniusziekenhuis.nl/node/3836) en sarcoïdose (https://www.antoniusziekenhuis.nl/node/3944). Patiënten worden gezien door een multidisciplinair team. Het ILD Expertisecentrum is een derdelijnscentrum. Dit betekent dat het verwijsbeleid is dat patiënten alleen door medisch specialisten naar dit centrum verwezen kunnen worden.

Aandachtspunten bij gebruik MTX

MTX behoort tot de zogenaamde cytostatica. Cytostatica zijn stoffen die de groei van cellen remmen en snelgroeiende, woekerende cellen kunnen doden. Cytostatica worden gebruikt bij de behandeling van diverse soorten kanker. MTX wordt hiervoor gebruikt in doseringen tot 1000 mg. De dosis MTX die gebruikt wordt bij sarcoïdose is vele malen lager (7,5 - 20 mg per week), waardoor de werking anders is en de bijwerkingen veel minder vaak optreden. Toch is het verstandig om bij gebruik van dit geneesmiddel oog te hebben voor de volgende aandachtspunten:

- Wees voorzichtig met alcohol. In combinatie met MTX wordt het risico op leverfunctiestoornissen verhoogd. Advies is om op de dag van inname van de MTX geen alcohol te gebruiken.
- Als uw (huis)arts het noodzakelijk acht dat u met een antibioticum wordt behandeld (bijvoorbeeld voor een luchtweginfectie of blaasontsteking) dan moet u altijd melden dat u methotrexaat gebruikt. Bepaalde antibiotica (zoals trimethoprim en cotrimoxazol/bactrimel) mogen niet gecombineerd worden met MTX. Uw apotheker houdt in de gaten of combinaties van middelen veilig zijn.
- Als u een flinke infectie heeft (een forse griep, tandwortelabces, zwerende wond, longontsteking, galblaasontsteking, blindedarm ontsteking, etc.) adviseren we u MTX enkele weken **niet in te nemen** totdat de infectie goed genezen is. Daarna kunt u uw gebruikelijke dosis weer innemen. De overgeslagen dosis mag u **niet inhalen**. In geval van twijfel kunt u overleggen met de ILD-verpleegkundige.
- In geval van nieuwe medicijnen of verandering van de dosis, meld dit dan altijd bij de apotheek en behandelend artsen. Dit in verband met een eventueel nadelig effect op de nierfunctie, onder andere door gebruik van plastabletten (diuretica).
- Als u ook al kortwerkende ontstekingsremmers (zoals ibuprofen, diclofenac, celecoxib, etc.) gebruikt, wilt u dit dan melden aan uw behandelend arts? Dit in verband met een verhoogde kans op bijwerkingen.

Veilige zorg in het ziekenhuis

In het St. Antonius Ziekenhuis staat veiligheid voorop. Onze medewerkers doen er alles aan om uw bezoek aan het ziekenhuis zo goed mogelijk te laten verlopen. Help ons a.u.b. om goed voor u te zorgen door ons te vertellen:

- Welke medicijnen u gebruikt.
- Of u allergieën heeft.
- Of u (mogelijk) zwanger bent.
- Als u iets niet begrijpt.
- Wat u belangrijk vindt.
- Als u iets ziet wat niet schoon is.

Bereid uw gesprek met uw zorgverlener goed voor. Voor tips: Begin een goed gesprek (https://begineengoedgesprek.nl/)

Op de website van de Nederlandse Patiëntenfederatie (https://www.patientenfederatie.nl) leest u meer over hoe u zelf kunt bijdragen aan veilige zorg.

Meer informatie

Belangenvereniging

Natuurlijk kunnen mensen in uw eigen omgeving u tot steun zijn, maar als u behoefte heeft aan contact met medepatiënten (lotgenoten) kunt u terecht bij de belangenvereniging Sarcoïdose.nl (http://sarcoidose.nl/). De vereniging organiseert onder meer regionale informatiebijeenkomsten, maar u kunt er ook terecht met medische vragen of hulp bij sociale of juridische zaken.

Gerelateerde informatie

Aandoeningen

- Sarcoïdose (https://www.antoniusziekenhuis.nl/ild-expertisecentrum/sarcoidose)

Behandelingen & onderzoeken

- Sarcoïdose (onderzoeken) (https://www.antoniusziekenhuis.nl/ild-expertisecentrum/sarcoidose-onderzoeken)
- TNF-alfa-remmers bij sarcoïdose (https://www.antoniusziekenhuis.nl/ild-expertisecentrum/tnf-alfa-remmers-bij-sarcoidose)
- Sarcoïdose (behandelingen) (https://www.antoniusziekenhuis.nl/ild-expertisecentrum/sarcoidose-behandelingen)

Specialismen

- ILD Expertisecentrum (https://www.antoniusziekenhuis.nl/ild-expertisecentrum)
- Longcentrum (https://www.antoniusziekenhuis.nl/longcentrum)

Contact ILD Expertisecentrum **T 088 320 15 44**